

Yhteenveto**Suomen Atlantti-Seuran Nuorten järjestämä keskustelutilaisuus
”Voiko kansainvälinen yhteisö vielä pelastaa Afganistanin?”***Laatinut Martti Setälä*

Keskustelutilaisuus järjestettiin maanantaina 6.11.2006 klo 18.00 – 19.30 Bruuveri ravintolassa, Kampin liikekeskuksessa, Helsingissä. Alustajina toimivat kehityspolitiikan koordinaattori Nina Suomalainen Kirkon ulkomaanavusta ja majuri Rainer Peltoniemi Maanpuolustuskorkeakoulusta.

Nina kertoi alustuksessaan Afganistanin jälleenrakennuksen ja vakauttamisen haasteista kehitysapu- ja kansalaisjärjestöperspektiivistä. Rainer puhui erityisesti Naton ISAF -operaation näkökulmasta. Molemmat käsittelivät kuitenkin kysymystä hyvin laaja-alaisesti. Kuulijat (8) kävivät alustusten jälkeen puhujavieraiden kanssa pitkän ja tiiviin keskustelun.

Koska molemmat alustajat käsittelivät useita kysymyksiä päällekkäisesti ja toisiaan tukien, on myös seuraavassa oleva yhteenveto päätetty tehdä siten, että siinä edetään teemoittain eikä alustajajärjestyksessä. Tämän uskotaan helpottavan luettavuutta ja johdonmukaisuutta.

Yhteenveto

- Afganistania käsiteltäessä on muistettava maan historia ja kulttuuri.
 - Maa on ollut mm. Brittien vallassa, sodassa Neuvostoliittoa vastaan ja Talibanin vallassa. Nyt järjestyksen viimeisenä lukkona toimii Nato.
 - Maa oli kehitysasteeltaan ”kivikaudella” jo ennen Talibanien aikaa. Taliban-hallinnon aikakaudella maa joutui ”esihistorialliselle” kaudelle.
 - Keskimääräinen eliniänodote on hieman yli 40 vuotta.
 - Naisten keskuudessa lukutaito on noin 10 % ja miesten noin 30 %.
 - Pienissä kylissä paikallinen mullah on edelleen ainoa tiedon ja auktoriteetin lähde.
 - Afgaanien kansan luonnetta kuvaa vieraanvaraisuus, ystävällisyys ja sydämellisyys.
 - Kansallispiirteitä ovat sinnikkyys, peräänantamattomuus, yritteliäisyys sekä selviytymiskyky.
 - Valtio ja keskusjohto ovat maassa vieraita käsitteitä. Hierarkiassa tärkein on perhe, sitten suku, jonka jälkeen kyläyhteisö ja lopulta oma heimo.
 - Maahan on syntynyt eräänlaisia sotaherrojen yhteisöjä, missä huumekaupalla rahoitetaan aseiden ostoa, ja siten omien alueiden vakauden ja oman vallan ylläpito.
 - Afganistanin pinta-ala noin 640 000 neliökilometriä. Sen pinta-alasta noin 50% on kahden kilometrin korkeudella. Asukkaita on arviolta 25 miljoonaa ja pääkaupunki Kabulin asukasluku noin neljä miljoonaa. Noin 75 % väestöstä asuu maaseudulla
- ISAF-operaatio (International Security Assistance Force):
 - 2001: USA liittolaisineen hyökkäsi Afganistaniin ja kaatoi Taliban-hallinnon.
 - 2001: Kansainvälinen jälleenrakennus- ja vakautusoperaatio ISAF alkoi. Myös itsenäisiä USA:n joukkoja toimi maassa terrorisminvastaisissa operaatioissa.
 - 2002: Suomen osallistuminen alkoi vuoden alusta.
 - 2003: Nato otti ISAF-operaation hallintaansa.

- 2006: Koko Afganistan tuli Naton vastuulle. ISAF-operaatio levisi maan itä- ja eteläosiin. Samalla Naton tukeman keskusvallan vastaiset Talibanien iskut ovat lisääntyneet.
 - Iskujen tavoitteena on maan hallinnon kaataminen ja maan ajaminen sekasortoon ja anarkiaan. Maan keskushallinto pyritään kaatamaan ja siten saavuttamaan omaa menetetty valta-asemaa Kaikki, jotka tukevat maan keskushallintoa ovat iskujen kohteena.
 - Aikaisemmin USA:n joukot olivat keskeisin iskujen kohde. Nykyisin kaikki ISAF-operaatioon osallistuvat kansakunnat sekä avustusjärjestöt ja kaikki länsimaiset ihmiset voivat yhtä lailla olla iskujen kohteena.
 - Historiallisten suhteiden vuoksi brittijoukkojen asema on hankala joissakin osissa maata.
 - Onnistuneista iskuista kansainvälisiä joukkoja vastaan maksetaan tapporahaa.
- Muita huomioita kansainvälisen yhteisön toiminnasta:
 - Vuoden 2001 jälkeen myös avustus- ja humanitaaristen järjestöjen kiinnostus maata kohtaan on kasvanut. Afganistanissa toimii noin 2400 avustusjärjestöä, joista Kabulissa on noin 1700.
 - Julkisuuteen tulee usein vain negatiivisia asioita, mutta itse asiassa moni asia on kehittynyt positiivisesti.
 - Koulutusjärjestelmää on kehitetty ja laajennettu merkittävästi. Muun muassa tytöt ovat päässeet jälleen kouluun Taliban-hallinnon kaatamisen jälkeen.
 - Maan terveydenhuoltoa on kyetty parantamaan mm. avaamalla sairaaloita ja klinikoita sekä kouluttamalla terveydenhuoltohenkilöstöä.
 - Energiantuotanto ja vesihuolto on kyetty jälleenrakentamaan erityisesti Kabulín alueella.
 - Maassa on järjestetty demokraattiset presidentin vaalit (2004) sekä parlamenttivaalit (2005).
 - Maalle on kehitetty keskusjohdon alaisuuteen omia poliisi-, rajavartio- ja asevoimia huolehtimaan itsenäisesti maan turvallisten olojen kehittämistä.
 - Maan vakautuksen ja jälleenrakennuksen ensiaskeleista sovittiin ns. Bonnin sopimuksella vuonna 2001. Nyt sopimuksen toimet (kuten vaalien järjestäminen jne.) on täytetty. Kuitenkaan selvää toimintalinjaa tästä eteenpäin ei ole laadittu.
 - Avustustoiminnan koordinointi ei ole riittävällä tasolla. Hallitus pyrkii johtamaan sitä, mutta jännitteitä esiintyy kansalaisjärjestöjen ja YK:n toiminnan ja hallituksen prioriteettien välillä. Hallitus määrää politiikan ja kansalaisjärjestöt hoitavat toteuttamisen. Joissakin tapauksissa järjestöjen kansalliset intressit eivät parhaalla tavalla tue maan kokonaisvaltaista jälleenrakennusta.
- Turvallisuustilanne:
 - Vaikka vuoden 2001 intervention jälkeen maan vakauskehitys oli useita vuosia positiivinen, Afganistan ei ole vakautunut ja turvallisuustilanne on jopa heikentynyt viimeaikoina.
 - Myös koulutusjärjestelmä on joutunut iskujen kohteeksi.
 - 300 koulua poltettu tai suljettu tämän vuoden aikana.
 - Hyökkäykset ovat päivittäisiä.
 - Joissakin tilanteissa opettajia on tapettu, eikä tyttöjä ole päästetty opiskelemaan.
 - Naisten asema ei ole parantunut yhtä nopeasti, kuin aluksi toivottiin. Joissakin maan osissa, erityisesti etelässä ja kaakossa, tilanne on heikentynyt merkittävästi.

- Burkhat kuuluvat edelleen katukuvaan.
- Avioliitoista 60-80 % on pakkoavioliittoja.
- Yli 50 % naisista joutuu naimisiin ennen 16-vuoden laillista naimaikää.
- Naisia pidetään kuin kauppatavarana.
- Hallituksessa on yksi naisministeri. Hän hoitaa naisasioita.
- Naisten poliittinen osallistuminen on riskialtista (pahoinspitelyt, jopa surmat).
- Kansanedustajista ¼ on naisia – silti esim. yksi naisparlamentaarikko on joutunut väkivallan uhriksi parlamentissa.
- Vastikään perustetun moraalipoliisin pelätään ottavan erityisesti naiset kohteekseen.
- Korruptio on läpitunkevaa yhteiskunnassa.
 - Mm. afgaanien tyyli olla kulloisenkin valtaryhmittymän puolella on johtanut tilanteeseen, jossa kenenkään tausta ei ole täysin ”puhdas” (esim. presidentti Karzai on aikoinaan kuulunut Talibaneihin).
 - Pahimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että joku on päivällä poliisi ja yöllä rikollinen, koska palkka ei riitä perheen elättämiseen.
- Maassa on edelleen runsaasti raivaamattomia maamiinoja.
 - Maassa on jo noin 50 000 amputointipotilasta.
- Unikonviljely ja siihen liittyvä huumeiden salakuljetus ovat kasvaneet voimakkaasti.
 - Afganistanissa viljellään noin 95 % koko maailmassa viljeltävästä oopiumista.
 - Ongelmana on, että maaseudun asukkailla ei ole vaihtoehtoja unikonviljelylle. Esimerkiksi viljan viljely tuottaa vain kymmenesosan unikon tuotoista. (Viljasta saa noin 550 USD ja unikosta noin 5400 USD tuottoa hehtaarilta.) Unikko vieläpä kasvaa lähes ilman merkittävää hoitoa, kun taas muiden kasvien viljely vaatisi merkittäviä kastelujärjestelyjä jne.
 - Unikkopeltojen hävittämisestä on seurauksena maanviljelijöiden talouden romahtaminen ja merkittävät levottomuudet, kuten useita kertoja on käynyt.
- Iskujen määrä on lisääntynyt ja niistä on tullut järjestelmällisempiä.
 - Pommi-iskut 2004: 147 / 2006(lokaluuhun mennessä): 220
 - Ohjusiskut 2004: 86 / 2006(lokaluuhun mennessä): 250
 - Siviiliuhrit 2004: 700/2006(lokaluuhun mennessä): 2000
 - Iskuja ISAF-operaatiota vastaan tehtiin vuonna 2002 noin 50/kk. Tänä vuonna (2006) vastaava luku on ollut noin 150/kk.
 - Aiemmin iskut olivat yksittäisiä ja irrallisia. Nyt niiden takana näyttää olevan yhtenäisempi ja järjestelmällisempi suunnittelu. Irakissa käytettyjä menetelmiä on otettu pienellä viiveellä käyttöön Afganistanissa (esim. koordinoitua iskut ja kidnappaukset).
- Mediassa iskujen lisääntynyt uutisointi voi osaltaan johtua siitä, että kuluvana vuonna 2006 Nato on levittänyt laajemmin koko maan alueelle. Aiemmin ainoastaan USA:n joukot ovat toimineet näillä maan levottomimmilla alueilla.
- Maan levottomuuksien lisääntymisestä johtuen monet kansalaisjärjestöt ovat lopettaneet toimintansa useilla alueilla maaseudulla ja erityisesti itä- ja eteläosissa, missä on tapettu tänä vuonna jo 25 kansainvälistä työntekijää.
- Pakistanin ja Afganistanin välistä raja-alueita on hyvin vaikea valvoa. Raja-alue on maan levottominta aluetta ja samalla Talibanien tukialueita.
- Koska avustusjärjestöjen, hallituksen ja kansainvälisten sotilasjoukkojen toimet tukevat keskusjohtoisen hallinnon rakentamista ja tietyn tyyppistä yhteiskuntamallia, mallin vastustajat näkevät kaikki nämä toimijat vihollisina. Siksi ei ole enää tarjolla neutraliteetin suojaa edes humanitaarisille siviilitoimijoille.

- Kansa on vielä tukenut länsimaisen yhteisön ja hallituksen vakautus- ja jälleenrakennustoimia.
- Jos kansan tuki menetetään, menetetään operaation onnistumisenmahdollisuudet.
 - Kansan sietokyky näyttäisi olevan nyt koetuksella.
- Konfliktin osapuolet:
 - Konfliktissa länsimainen yhteisö ja Afganistanin laillinen hallitus ovat saaneet vastaansa kolme ryhmittymää: Taleban, Al Qaida ja HIC, joista käytetään yhteisnimitystä OMF (Opposing Military Forces). Lisäksi on huomioitava, että nämä terroristijärjestöt yhdessä paikallisten sotapäälliköiden, rikollisjärjestöjen ja jopa poliittisten puolueiden ja edelleen laajan korruptoituneiden viranomaisten joukon kanssa muodostavat monimutkaisen verkoston, joka toimii lain ulkopuolella.
 - Ongelmia aiheuttaa se, että länsimainen yhteisö tukee maassa valtionrakenteiden kehittämistä, mikä tarkoittaa keskushallinnon luomista. Tämä on maassa historiallisessa perspektiivissä uutta, ja herättää vastustusta vanhan heimo- ja kyläyhteisöjärjestelmän kannattajissa – niissä joiden valta vähenee, kun keskushallinnon valta kasvaa.
- Suomalaiset Afganistanissa:
 - Ensin vuodesta 2002 toimittiin Kabulissa painopisteenä CIMIC (Civil Military Cooperation) eli toiminta kontaktipintana sotilaallisen kriisinhallintaoperaation (ISAF), muiden alueella toimivien ryhmittymien (kansalaisjärjestöt, avustusjärjestöt, jne.) ja maan väliaikaishallinnon välillä. CIMIC toiminnan tavoitteina ovat olleet:
 - Luoda paikallisten asenteisiin vaikuttavalla toiminnalla turvallisuutta ISAF:n vastuualueella sekä erityisesti turvata ISAF:n joukkojen toiminta alueella. ISAF-joukkojen omasuojan parantaminen.
 - Tietoisuuden ja myönteisen kuvan välittäminen paikallisväestölle ISAF:n toiminnasta.
 - Tarjota ISAF:n komentajalle päätöksenteon perustaksi tietoa humanitaarisesta tilanteesta ISAF:n vastuualueella. Jatkuva tilannetiedon välittäminen ylemmälle johtoportaalle.
 - Kyläkartoitusten tekeminen, tiedon kerääminen, tietokantojen päivittäminen ja raportointi.
 - Tapaamiset, jatkuva yhteydenpito ja yhteistyö paikallisten viranomaisten, eri järjestöjen ja ISAF:n välillä sekä kerätyn tiedon jakaminen sitä tarvitseville.
 - Yhteydenpito avustus- ym. järjestöjen kanssa sekä avustustoiminnan koordinointi omalla vastuualueella.
 - Paikallisväestön avustaminen.
 - Projektien alkuun saattaminen sekä projektien toteuttaminen ja valvonta. Prioriteettina oli koulutus- ja terveydenhuoltojärjestelmä sekä yhteiskunnallisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin kehittämien.
 - CIMIC-toiminnan yhteydessä periaatteena on ollut, että aktivoidaan paikallisia itse toteuttamaan maansa jälleenrakennusta. Kansalaiset ovat voineet itse todeta, mitä merkitystä maan viranomaisten toiminnan tukemisella voi parhaimmillaan olla. Moniin kyliin on rakennettu paikallisten toimesta jälleenrakennukseen osoitetuilla varoilla kouluja ja kaivoja sekä tuettu terveydenhuollon ja energiajakelun rakentamista jne.
 - Vuonna 2004 suomalaisten osallistuminen laajentui maan pohjoisosiin Mazar-el-Sharifiin ja Maimanaan. Suomalaiset toimivat osana PRT-konseptin mukaisia alueellisia jälleenrakennusjoukkoja (Provincial Reconstruction Team, PRT).

- ISAF laajentaa toimintaansa Afganistanissa PRT-konseptin avulla.
 - Suomalaiset osallistuvat PRT-joukkoihin kuuluviin MOT-ryhmiin (Military observer team), joiden tehtävänä on muun muassa:
 - Partioida vastuualueella ja tukea paikallisviranomaisten toimintaa.
 - Kartoittaa paikallisia erityisongelmia sekä seurata kehitystilannetta ja projekteja.
 - Jakaa tietoa viranomaisista ja kehityksestä sekä tukea kansainvälisten järjestöjen toimintaa.
 - Tiedon tuottaminen ja välittäminen ISAF-joukkojen, paikallisten ihmisten ja viranomaisten välillä.
 - PRT- toiminnassa sotilaallinen osallistuminen ja siviilitoiminta on erotettu toisistaan. Sotilaat hoitavat sotilaallisia tehtäviä ja siviilit vastaavat jälleenrakennustehtävistä, kuten esimerkiksi jälleenrakennusprojekteista ja viranomaisten neuvonantajatehtävistä.
 - Suomalaisia osallistuu myös maan pohjoisosissa maakuntatoimiston tehtäviin, jossa tehtävänä on yhteydenpito maakuntatason viranomaisiin sekä muihin maakunnan vaikutusvaltaisiin henkilöihin. Näyttää ISAF:n läsnäoloa ja osoittaa ISAF:n tukea Afganistanin hallinnolle sekä luoda tukeutumisedellytykset MOT-ryhmille.
 - Lisäksi suomalaisia toimii yhteysupseereina ISAF:n esikunnan eri tehtävissä. Myös palomiehiä toimii Kabulin lentokentän palokunnassa.
 - CIMIC -toiminta tulee loppumaan kokonaan Kabulin alueella lähitulevaisuudessa. Tavoitteena on, että avustusjärjestöt voisivat toimia entistä laajemmin ja koordinoitummin koko Kabulin alueen jälleenrakennustehtävissä.
 - Naisrauhaturvaajilla on erittäin tärkeä merkitys Afganistanin kaltaisissa operaatioissa. Naisrauhanturvaajat voivat keskustella paikallisten naisten kanssa. Tällöin voidaan kommunikoida ja edistää erityisesti kaikkein huonoimmassa asemassa olevien naisten ja lasten asemaa loukkaamatta afganistanilaista kulttuuria.
- Miten voidaan tilanne kääntää eduksi?
 - Kansainvälisen avun jatkuvuus ja keskushallinnon asema olisi turvattava.
 - Turvallisuus- ja talousavun tulisi jatkua vähintään 10 vuoden ajan.
 - Turvallisuustilanne olisi vakautettava ja keskityttävä jälleenrakennukseen.
 - Investointeja olisi aikaansaatava ja maan omaa taloutta kehitettävä.
 - Maan demokratiakehitystä olisi edistettävä siviiliyhteiskunnan, poliittisten puolueiden ja oikeusvaltion osa-alueilla
 - Heimoperinteet, voimaan perustuvat valtasuhteet, uskonnollisten johtajien kyseenalaistamaton asema lukutaidottoman kansan keskuudessa aiheuttavat suuria ongelmia tämän kehityksen edistämässä.
 - Omaa energiantuotantoa olisi kehitettävä. Myös maan luonnonvarojen hyödyntämisessä olisi potentiaalia.
 - Vaihtoehtoisia elinkeinoja olisi tuettava ja kompensatioita kehitettävä.
 - Huumeiden ja korruption vastainen taistelu sekä poliisikoulutuksen ja oikeusjärjestelmän kehittäminen olisi tehostettava. (vs. sharia).
 - Maa on yksi maailman köyhimmistä ja sen kansalaiset vähiten koulutettuja. Siksi koulutuksen ja terveydenhuollon kehittäminen on avainasemassa. Erityisesti heikoimmassa asemassa olevien naisten ja lasten asemaa olisi parannettava.
 - Bonnin sopimuksen tavoitteiden täyttymisen jälkeen jatkokehityksen pohjaksi pitäisi luoda hyvä ja yhtenäinen toimintalinja.
 - Tarvitaan enemmän vakautus- ja jälleenrakennustoimia.

- Maassa tarvitaan vielä pitkään kansainvälisen yhteisön sotilaallisia kriisinhallintajoukkoja.
 - Maan epävakaimmat alueet (etelä- ja kaakkoisalueet sekä Pakistanin ja Afganistanin raja-alue) on saatava paremmin kansainvälisen yhteisön valvontaan.
 - Maata ei pysty perinteisessä merkityksessä miehittämään, vaikka joukkojen lisäys olisi merkittäväkin. Lisäys mahdollistaisi kuitenkin operaation vakauttamisen maan levottomimmilla alueilla.
 - Näillä toimilla voitaisiin luoda entistä paremmat edellytykset turvallisten olojen kehittämiseksi koko maassa sekä kehitysapupanostusten suuntaamiselle kaikkein vaikeimmille alueille.
- Tavallinen kansa on väsynyt sotimiseen, mutta Karzai nauttii edelleen kansan luottamusta. Tarvitaan kuitenkin näkyviä parannuksia, joilla lisätään viranomaisten ja maan hallinnon luottamusta. Muussa tapauksessa vastapuoli voi saada luonnollista kasvualustaa tyytymättömän kansan keskuudessa.
- Kansainvälisen yhteisön roolina tulisi ennen kaikkea olla paikallisten johtamien jälleenrakennustoimien tukena, kunnioittaen paikallisia perinteitä ja kulttuuria. Ketään ei voida pakottaa keinotekoisen demokratian luomiseen.

Lisälukemista

International Crisis Group : ”Countering Afghanistan’s Insurgency: No Quick Fixes”. Asia Report No 123, 2 November 2006.

Jalali, Ali A.: ”The Future of Afghanistan”. *Parameters*, Spring 2006.

Sadeniemi, Pentti : ”Taleban ja unikko voivat piestä Naton”. *Helsingin Sanomat* 20.10.2006.

Afganistanin rauhaturvaoperaatiosta: Puolustusvoimien viralliset internet-sivut.
<http://www.mil.fi/rauhanturvaaja/operatiot/afganistan.dsp>